

Аннотация

в данной статье определяются критерии, по которым можно отнести помещение архитектурного объекта к подсистеме с консервативной и оперативной специализацией. Теоретическая модель разделения объекта на две подсистемы накладывается на материальный контекст существующих архитектурных объектов разного предназначения. На основе полученных данных сделаны выводы относительно особенностей структуры этих подсистем.

Ключевые понятия: гибкость, «консервативное ядро», «оперативная оболочка».

Annotation

In this article the criterias of architectural object referring to sub-systems with conservative and operational specializations are determined. The theoretical model of objects division into two sub-systems is associated with the material context of the existent architectural objects of different assignment. On the grounds of obtained materials the conclusions about the these sub-systems' particularities are made.

Key words: flexibility, «conservative core», «operative covering».

УДК 7.021.22

О. В. Ковешнікова,
*викладач каф-ри дизайну
інституту декоративно- мистецтва і дизайну ім.М. Бойчука*

ОБРАЗОТВОРЧА СПАДЩИНА А. ДОБРОВОЛЬСЬКОГО

Анотация: розглянуті питання архітектурної графіки радянського періоду як провідної форми подання проектних розробок, творча практика живопису А.Добровольського та його роль в популяризації синтезу мистецтв та зверненні до національних традицій в архітектурі України.

Ключові слова: архітектурна графіка, графічні техніки, образотворче мистецтво, творча спадщина А. Добровольського.

В радянській архітектурі достатньо уваги приділялось архітектурній графіці, що була одною з провідних форм подання проектних розробок. Архітектурна графіка радянського періоду використовувала як традиційні прийоми так і пошукові форми графічного оформлення. Саме тому архітектори мали добре вивчити специфіку різних образотворчих матеріалів, вільно володіти різними графічними техніками для найбільш виразного розкриття

архітектурного замислу. Архітектурна графіка здебільшого використовує акварель як традиційний та професійний засіб, тому майстерність архітектора радянських часів базувалась на професійному володінні рисунком, акварельним живописом, а також техніці гуаші, пастелі, темпері. Техніка акварельної обробки креслень довгі роки була головним засобом в творчості майстрів архітектури і базувалась на прийомах акварельного живопису, законах колористики, перспективи. Протягом століть акварель слугувала багатьом видам образотворчого мистецтва: гравюри, мініатюри, креслення, ескізи картин та фресок, рисунки включали акварель в поєднанні з іншими художніми матеріалами. З середини XIX ст. акварель почала відокремлюватися, виділятися в самостійний вид живопису, звільнятися від прикладного, допоміжного характеру, перетворюватися у відомому нам «чисту» акварель. До акварельної техніки зверталися майстри різних країн та різних художніх шкіл, впродовж XIX ст. акварельні твори стали виставлятися на річних академічних виставках. Змінюються напрями акварельного живопису від вологої розмивки одним тоном, притаманного англійській школі другої половини XVIII ст., багат шарового живопису на сухому папері італійської школи другої половини XIX ст. до чистих яскравих колірних плям на білому папері художників-імпресіоністів у Франції. Російська акварельна школа XIX - початку XX ст. збагатила акварельний живопис віртуозною технікою. Акварельні твори І. Рєпіна, В. Сурікова, В. Сєрова, М. Врубеля, А. Рябушкіна виявляють специфічні якості цієї техніки живопису і є неперевершеними взірцями акварелі.

Традиції російської акварельної школи були продовжені в різноманітних жанрах багатьох радянських майстрів живопису і архітектури. Міські та індустріальні пейзажі, портрети видатних діячів та пересічних громадян віддзеркалюють етичні та естетичні пріоритети того часу. Провідні архітектори радянської України поряд з безпосередньою професійною діяльністю багато уваги і часу відводять живопису на пленері: Б. Приймак. І. Коломієць, А. Добровольський, О. Хорхот, В. Хмельов, В. Єжов та багато інших зодчих створюють поетичні зображення природних і міських пейзажів [1].

В творчій діяльності архітектора, професора А. Добровольського особливе місце займає живопис, у тому числі акварельний. Крім необхідного для архітектора володіння технікою архітектурної подачі візуального матеріалу він багато часу уділяє творчим живописним роботам. Акварелі, присвячені Криму («Крым. Прибой», «Гурзуф. Бухта Чехова», «Крым. Утро на море», «Коктебель», «Гурзуф», «Море. Прибой», «Скалы у Артека» тощо), Черкащині («Черкасы. Залив»), Київщині («Речка Козинка», «Вечереет», «Голосеевский лес зимой» тощо) передають красу природи української землі. Пейзажні твори

А. Добровольського відзначаються тонкою спостережливістю і гострою сприйнятливістю поетики рідного краю. Техніка акварелі *ala prima*, що потребує відмінного знання матеріалу (папір і акварельні фарби) використовувалася А. Добровольським для передачі експресії природних властивостей води, повітря, каменів, зелених насаджень, саме ця техніка дозволяє в повну силу застосовувати тони кольору, саме такий підхід необхідний для етюдів, в чому автор досяг успіху. Автор писав етюди за один сеанс широким пензлем, завдяки чому досягав враження тихого спокою весняного розливу, ритмічного голосу літнього прибою на березі моря, величі велетенських дібров.

Інший цикл живописних творів був створений А. Добровольським в період зарубіжних відряджень і відображує безпосередність враження від шедеврів світового зодчества та мінливих природних явищ, відзначається свіжістю і завершеністю форми письма. В цьому циклі автор використовує не лише акварель, але й гуаш, темперу, змішану техніку. Поєднання акварелі, гуаші, білил, олівців характерно для пошуку нових засобів виразності, твори такого типу мають глибокі образні знахідки. У Франції А. Добровольський створив серії зарисовок, етюдів Парижу та його околиць; в Італії — акварелі в техніці *ala prima* «Венеція. Дворец дожей», «Утро во Флоренции» та ін.; в Португалії — етюди Лиссабона; в Швейцарії — серію етюдів «Женева», «Женевское озеро»; серія етюдів у ФРН, у Польщі — «Закопане», «Вилянув», «Варшава»; в Чехословаччині — «Карловы-Вары. Улица», «Карловы-Вары. Парк», «Карловы-Вары. Горный пейзаж», «Карловы-Вары. Река Пепла» та ін. Багато хрестоматійних прикладів архітектурного пейзажу створено майстрами і в минулому і в даний час. Особливості зображення та роботи на пленері істотно відрізняються мінливим, короткочасним, нетривалим станом освітлення, погодних умов. Крім того є необхідність досконало знати сутність і відмінності повітряної і лінійної перспективи, тому треба відзначити, що А. Добровольський досконало володів засобами виразності першого і другорядних планів, застосування холодних і теплих кольорів, що притаманні особливостям природного освітлення. Саме володіння технікою акварельного живопису дозволило А. Добровольському досконало виконувати графічне подаяння архітектурних проектів.

Велика кількість ескізів з натури визначають А. Добровольського як вдумливого фахівця, що всі головні питання майбутнього твору продумає і вирішує в початковому начерку: загальну композицію, пропорції, колорит, тональність тощо задля створення виразного художнього образу. Безпосереднє сприйняття природи, життєвих реалій, міського середовища, історичних пам'яток архітектури притаманне живописним творам А. Добровольського і

відображує його високий естетичний смак, що формувався на прикладах кращих попередників, так само як і на власному багаторічному досвіді. Так на початку архітектурної діяльності у 1930-х рр. А. Добровольський захоплювався архітектурною творчістю представників російської школи конструктивізму, таких як В. Татлін, О. Веснін, М. Ладовський, О. Родченко, К. Мельников, І. Леонидов, Л. Попова, О. Екстер, Ель Лисицький, М. Гінзбург, О. Лавінський, І. Голосов, В. Степанова, брати Стенберги та інших широко відомих майстрів радянського авангарду, архітектурна графіка яких складає особливе місце в архітектурному доробку, коли основну роль у генеруванні оригінальних стилістичних утворюючих тенденцій в архітектурі грали ліві течії образотворчого мистецтва; початок 1920-х - початок 1930-х рр., коли новаторські течії архітектури прийняли естафету від лівого образотворчого мистецтва і завершили процес становлення нового стилю, саме на цей час прийшлося становлення студентський період навчання А. Добровольського і становлення його фахової свідомості. За словами С. Хан-Магомєтова, початок ХХ ст. був особливим етапом у розвитку світової культури в процесі активної взаємодії різних видів художньої творчості, коли народжувався абсолютно новий стиль, значний внесок у період становлення нової архітектури можна віднести в тому числі і Радянський Союз. В цей час, як і за часи Ренесансу, був попит на митців, які успішно працювали в ряді областей мистецтва і володіли яскраво вираженим творчим талантом [3], що відзначилось на всій творчій практиці тогочасних архітекторів, в тому числі творчості А. Добровольського. Крім того, приклад таких майстрів як П. Альошин, О. Вербицький, Й. Каракіс, Є. Катонін та ін. дали підґрунтя для оволодіння академічним наслідком в творчості, а досвід сучасників і співавторів багатьох проектів та творчий потенціал самого А. Добровольського мали великий вплив на його потужність у художньої реалізації в різних аспектах.

За словами К. Юона композиція є формою художнього вираження автором теоретичного задуму [131, 2], сутністю творчого процесу, що визначає роботу як твір. В цьому сенсі А. Добровольський виступає як досконалий майстер і в галузі архітектури, і в галузі образотворчого мистецтва. Академічна школа, що вимагає обізнаність законів та правил композиції, дала підґрунтя для добротного характеру у фаховій та творчій діяльності майстра. Така композиційна особливість як гармонійна колірна побудова, колірна гама є достатньо потужним засобом художньої виразності, якою досконало володів А. Добровольський.

В архітектурній графіці колір слугує для передачі поліхромних якостей об'єкта, що проектується, а також для досягнення графічної виразності креслень фасадів, перспективних зображень при різних умовах освітлення і

навколишнього середовища. В обох випадках колір поєднується з рисунком та кресленням, тому характерна риса архітектурної графіки є синтез графічних прийомів з живописними. Архітектор А. Добровольський виказав гарне володіння архітектурною графікою в більшості авторських проектних розробок, колір в якості графічного засобу активно діє в архітектурних кресленнях автора — він вміло виявляє різницю матеріалів і колірних співвідношень. Емоційне сприйняття кольору залежить від суб'єктивних та об'єктивних чинників, індивідуальних прерогатив та національних традицій, в цьому сенсі А. Добровольський мав схильність до класичної техніки акварельного живопису в поданні архітектурних проектів як найбільш доречної, на відміну від більш яскравих творчих пленерних живописних робіт. Традиції класичної акварелі припускають починати з самих слабких тонів, холодних, потім поступово перекриваючи їх більш сильними відтінками півтонів не турбуючи нижній шар і закінчуючи найбільш інтенсивними тонами, саме так архітектор виконував частину своїх професійних творів. Кінцева мета архітектурної графіки — це можливість зображення виразного художнього образу будівлі, яке дає повне уявлення про його призначення, композиційне рішення та об'ємно-розпланувальну структуру, в якій присутні такі художні та технічні засоби як креслення, рисунки, живописна подача фасадів та перспектив, макетування. Арсенал цих засобів змінювався та удосконалювався протягом багатьох років. Ще давньоруські креслення XVI ст. застосовували прийоми іконопису, що не мають повітряної і лінійної перспективи, креслення виконувалися в лінійній графіці чорним чорнилом з підфарбовування тоном, і тільки в кінці XVIII ст. стали використовувати метод зображення тривимірного простору (ортогональної проекції) аж до початку XX ст., коли художники та архітектори переглянули існуючі правила і поняття в архітектурній графіці — були впроваджені раціональні графічні прийоми, такі як використання лінійного засобу зображення, контрасту білого та чорного кольору застосування локального кольору та фактури. В радянські часи А. Добровольський досконало володів художньо-технічними прийомами архітектурної графіки завдяки досвіду творчих пленерних зарисовок та знанню техніки акварельного живопису, а в досвіді архітектурної графіки 1930-1960 рр. знайшли широке застосування акварельна техніка, світлотінь, активний антураж. Добре розуміючи природу матеріалів, майстер в комбінованій техніці виконував архітектурні креслення, що відрізнялися продуманою композицією.

Вагомим внеском до творчого спадку А. Добровольського є створення цілісного образу київського метрополітену, що віддзеркалює єдність архітектури і монументального мистецтва. Різноманітні за технікою та формою станції метро «Вокзальна», «Хрещатик», «Більшовик» створюють враження

єдиного організму. Сумісна праця з українськими художниками в розробці інших громадських об'єктів, таких як ресторани «Вітряк» та «Курені», в оформленні яких гучно звучали національні мотиви, була плідною, у тому числі завдяки розумінню архітектором сутності мистецтва і вмінню володіти різними техніками живопису. Таким чином значну роль в популяризації синтезу мистецтв та зверненні до національних традицій відіграла творча практика живопису А.Добровольського, а власний творчий досвід майстра в образотворчому мистецтві протягом часу та аналітичний розгляд хрестоматійних взірців дозволив йому оцінювати творчі розробки та впроваджувати на високому естетичному рівні монументальне мистецтво в архітектурних об'єктах надаючи їм особливу національну стилістику.

Література

1. Горбенко А. А. Акварельная живопись для архитекторов / А. А. Горбенко. — К.: Будівельник, 1982.
2. Школа изобразительного искусства: В 6 вып. — М.: Изд-во АХ СССР, 1963. — Вып. 6.
3. Хан-Магомедов С. О. Архитектура советского авангарда: В 2 кн. / С. О. Хан-Магомедов. — М. : Стройиздат, 1996. — Кн. 1 : Проблемы формообразования. Мастера и течения.

Аннотация.

Рассмотрены вопросы архитектурной графики советского периода как основной формы подачи проектных разработок, творческая практика живописи А. Добровольского и его роль в популяризации синтеза искусств и обращение к национальным традициям в архитектуре Украины.

Ключевые слова: архитектурная графика, графические техники, изобразительное искусство, творческое наследие А. Добровольского.

Abstract

The questions of architectural graphics sovetskogo period as the basic form for project development, creative practice of painting A. Dobrowolski and its role in promoting the synthesis of art and appeal to national traditions in architecture of Ukraine.

Keywords: architectural graphics, graphic art, visual art, creative heritage A. Dobrovolsky.